

LA IMATGE A BERGA PER LA GUERRA GRAN (1793-1795)

M. Dolors Santandreu i Soler

Els motius dels davallaments de la imatge de la Mare de Déu de Queralt, a Berga, cal relacionar-los amb tres tipus d'esdeveniments. Uns de caire festiu, com s'escau aquest any, durante la primera setmana de setembre, en commemoració del 75è aniversari de la coronació canònica de la Mare de Déu de Queralt. Uns altres de caire peticional, per tal de remeiar algun flagell que sovint planava sobre la contrada: secades, plagues, malalties, etc... Finalment, cal destacar els davallaments per causa de les guerres. I si en els dos primers casos, els davallaments tenien com a finalitat una celebració festiva o una novena de pregàries, en aquest cas en davallament es produeix per salvar la imatge de possibles desperfectes o d'una irreparable pèrdua. És una qüestió de pura supervivència.

A l'Arxiu Municipal de Berga es conserven tres documents que fan una detallada referència al davallament i estada a Berga, de la imatge, entre els anys 1793 i 1795, a causa de la Guerra Gran.

Aquests documents, que són la base del present article, relaten les rogatives i les solemnitats que féu la vila de Berga, en aquesta ocasió.

La Guerra Gran

El 23 de març de 1793, la monarquia espanyola declarava la guerra a la França revolucionària. El conflicte que va durar poc més de dos anys, afectà molt especialment Catalunya, ja que per la seva situació de frontera va convertir-se en escenari de combats.

El pla de la campanya preveia la formació de tres exèrcits: dos de grans, a Catalunya i Guipúscoa, i un de menor a Aragó. La realitat, però, fou una altra. L'exèrcit que, sota el comandament d'Antonio Ricardos, va iniciar la invasió

de les terres rosselloneses, el 17 d'abril de 1793, no passava de 3.500 homes armats de fusells. Amb tot, els primers resultats van ser bons, però molt aviat la situació va variar, i les tropes franceses van penetrar Catalunya endins i ocuparen la Seu d'Urgell i Puigcerdà. Davant d'aquest fet es va reunir a Manresa, a principis de desembre de 1794, una assemblea de representants de ciutats i partits, els quals van acordar la creació d'un cos de miquelets que havien de reemplaçar els ineficaços sometents.

Aquestes mesures donaren els seus fruits, i des de principis de 1795 la situació de Catalunya va començar de millorar: es recuperaven places catalanes i es guanyava els francesos en els combats de Pontós i del Fluvià (maig-juny de 1795).

Si a Catalunya la situació era relativament optimista, no passava el mateix al País Basc, on els francesos havien arribat a conquerir Bilbao. Això, i la impotència d'un govern que, malgrat els es-

forços econòmics fets, no podia sostenir decorosament la guerra, va portar a signar la pau. Serà la pau de Basiela, signada el 22 de juliol, la qual donarà a Godoy el títol de «Príncep de la Pau», i obligarà la monarquia espanyola a cedir als francesos la seva part de l'illa de Santo Domingo, i de fer uns importants pagaments en diners.

La vila de Berga davant la Guerra Gran

L'Ajuntament de Berga, per por que els francesos no travessessin cap a aquesta banda, el dia 31 d'agost de 1794, va acordar que un grup de vilatans anessin a reforçar el cordó que hi havia establert a les muntanyes immediates a la Cerdanya; el comú pagaria les despeses i les municions. Una colla, d'homes dones, manats pel regidor degà Marià de Giblé es dirigiren, per Sant Jaume de Frontanyà i la Pobla de Lillet, amb alguns homes que se'ls uniren d'aquests pobles,

Gravat de la ciutat de Berga, al segle XVIII.

cap a al Pla d'Anyella a fi d'observar els moviments dels francesos. Una altra colla de berguedans, comandats per Carles de Vilardaga anaren per Figols, Vallcebre, Saldes, Gósol i Josa i prengueren posicions a Tancalaporta, Coll de Pen-dís i Graucirera; al pla del Moixeró hi establiren una forta guàrdia.

Homes de Bagà es dirigiren a Coll de Jou; els de Gavarrós al coll de Pal, i els de Castellar de N'Hug al Coll de Fanés i Pla d'Erols. Per la dreta s'uniren sometents de Vic, i per l'esquerra tropes i sometents de la Seu d'Urgell, que pujaren a Montellà. No podent, el capità General Antonio Ricardos, treure tropes del Rosselló per treure els francesos de la Cerdanya, anaren augmentant els sometents per defensar el Principat. També pujaren a ajudar tots aquests combatents sometents de Manresa, manats pel capità retirat Baltassar Alegre.

El dia 4 d'octubre d'aquest mateix any tingueren un combat amb una partida de francesos molt superior que es dirigien a la Pobla de Lillet, que no pogueren però van cremar i saquejar els pobles de Dorri i Ribas, i una altra partida, la vila de Camprodon.

El dia 26 de juliol de 1795; Berga va rebre la notícia que les tropes catalanes havien conquerit Puigcerdà i altres pobles de la Cerdanya, menys Bellver i Palltendre, però sí que els conquerien el dia 28.

El narrador d'aquests fets, el notari Joaquim Claris, explica que en aquests dos últims pobles hi havia 1.300 francesos i a Puigcerdà 3.000, però que les nostres tropes foren tan valeroses que deixaren palplantats els mateixos francesos. Dóna la xifra de 664 francesos morts i de les nostres tropes uns 200 entre morts i ferits.

Tornem a Berga per explicar les decisions de l'Ajuntament i Comunitat de preveres.

Al mes d'octubre de 1793, «y trobantse esta Vila y son Veinat en continuos é inminents perills de ser invadida, y maltractada com ho han estat las Demes sobreinsinuadas, y tenint present que sempre, y en tots los abogós, y necessitats avent acudit al amparo, y Patrocini de N.S.^a de Queralt, (...) y considerant així mateix quant desolada, y exposada está la dita Soberana Señora, o sa precio sa Imatge, a ser destrosada, i pisada per aquells Idolatrás, (...) lo Magch. Ajuntament de ella, junt ab los Jurats de la Rt. Comunitat de Prebs. de esta Vila, decideixen baixar

aquella Sta. Imatge, y col·locarla en la Sta. Iglesia Parroquial de Sta. Eularia, (...) peraque en cas de una inevitable invasió, puga col·locarse en lloch, en que no puga ser trobada per aquells fieros enemichs».

En primer lloc es demana permís al Vicari General de Solsona (sede vacante) per baixar la imatge de la MaredeDéu; el permís fou concedit.

Durant unes dies la situació de perill imminent s'alleugera i Ajuntament i Jurats de la Comunitat decideixen de suspendre, de moment, la baixada de la imatge, «en consideració de que de baixarse desde luego la dita Sta. Imatge, se auria seguit lo aturdir, y asustar los vebins, y moradores dela present Vila, y sa Comarca, y tal vegada lo escaparse molts de ells, resolgueren lo Mgch. Ajuntament, y Rts. Jurats suspender per a la horas, lo baixar la dita Sta. Imatge, y guardaro per quant hi agues major necesidad.»

El dia 19 d'octubre augmenta el temor d'invasió i es decideix que el dia 23 es baixará la imatge de la Mare de Déu, i a tal fi comencen els preparatius: «Lo die seguent 20 diumenge entre las onse y dotse horas del die, se publicá per veu de Pregoner, ab Trompa, y Campaneta, convidant per lo citat die 23 a las sis horas del matí per pujar la profesó al dit Santuari per lo fi sobre insinuat y per major abundament la nit del dia 22, se repeti lo pregó, y convit per la major concurs, y de part del Ajuntament se convidaren los Cavallers, y personas de distinció peraque asistisen ab atxa.»

Davallament de la imatge

La processó sortí de Berga amb els residents, l'Ajuntament, amb l'alcalde i quatre individus més, alguns capellans anomenats xixells, i un gran nombre de persones de totes les edats.

La processó, cantant les Lletanies Majors i resant el Sant Rosari, arribà al Santuari, on es cantà solemnement el «Te Deum», es feren pregàries, s'entonà una «Salve» i es va dir la missa.

Acabada la missa, el Revd. Francesc Anglerill, com a procurador del rector, junt amb l'Ajuntament, situats al presbiteri de l'església, demanaren al Revd. Ramon Cotal, a Anton de Sanaspleda i a Carles de Vilardaga, obrers i administradors del Santuari, el lliurament de la imatge, petició a què accediren amb la condició que fos tornada quan es reclamés. A continuació es passà al cambril,

on els notaris reconegueren la imatge i se'n féu lliurament al Revd. Francesc Anglerill.

La descripció dels notaris Claris i Sarraís que ens ha pervingut és: «de fusta dorada de antich, assentada ab lo peu esquer sobre un bou o vadell blanc. Son cap vestit de una toca, y sobre, una corona dela mateixa fusta; sa cara carnadura esblanqueida, Carrillos y llavis acolorats; sa altura poch mes de dos palms y mitg segons la dels tafetans ab que se es presa, que queden en poder dels propis notaris, ab son Niño Jesus sobre son genoll esquer y lo sustenta ab son bras y ma que lo siñeix sa ma dreta fora de son propi centro, col·locada al cap de un bras que de nou se'ls fabricá per ab mes facilitar poder la devocio Christiana besarli; y la del Niño ab sols tres dits, per faltarli lo annul·lar, y xich, està alta com que donàs la Bendicció, portant en la esquerra un llibre tancat, tot un y de la propria fusta. Carnadura y colors de llavis y carrillos que la de la Imatge, la que vesteix una camisa de tela cambretina rodada de puntas ab uns floquets encarnats per cordonar-la, y dos vestits, lo un que es lo interior de gra de turch ab flors blancas y vermellas ab son buelo de punta de plata de cosa de un quart de ample, y buelos a tres ordes de punta fina de tres quarts de ample en sos brassos, y lo altre que es lo exterior de tapiceria engalonat de or, en son cap un manto de seda blau ab una puntilla de plata que lo rodeja, y sobre una corona de plata sobredorada molt ben gravada ab sa pedreria y dotse estrelles, que la circueixen; son Niño ab dos vestits dela mateixa especie, sa corona tambe de plata sobredorada ab una creu al mitg del alt de ella dela propria especie y en son coll unas perlas finas, que lo voltan set vegadas, cuya altura es cosa de tres quarts; aixis adornada la Verge está posada sobre una fusta per sostenir sos vestits.»

Abans d'emprendre el camí de retorn a Berga, el Revd. Francesc Anglarill féu una plàtica demanant a la Mare de Déu que la poguessin treure del seu Santuari. El Sr. Jeroni Servent, alcalde Berga, l'legí un memorial que posà a la mà dreta de la imatge, on es demanava la seva intercessió a fi que s'acabés la guerra.

Seguidament Ramon Cotal i Francesc Anglarill, preveres, prengueren la imatge i la col·locaren en un bonic tabernacle. Després d'haver entonat l'«Ave Maria Stella» començà la processó encapçalada pels cavallers, gaudins i altres persones, els quals portaven moltes atxes;

al costat dels tabernacle hi anaven els dos obrers del Santuari. Dos preveres de la Comunitat portaven el tabernacle, acompanyats d'altres per a rellevar-se. La processó es dirigí cap al camí de la baga, mentre els capellans cantaven, i el poble, a diferents cors, resava el rosari. Després d'haver passat la riera de Metge s'entonaren les Lletanies Majors, baixaren pels molins, i per darrera el convent de Sant Francesc, cap al portal de Barcelona, on comparegué la resta de la Comunitat de preveres, religiosos, xixells, sacerdots i regidors de l'Ajuntament, amb llurs insignies, i gent de la Vila.

Després d'haver posat les insignies als regidors de l'Ajuntament que havien pujat al Santuari, i lliurat a cadascú un ciri encès, es col·locà la imatge sota tàlem, portat pels prohoms. Es lliurà al governador de la plaça, Sr. Courtoy, un pendó o estendard de la processó, acompanyat de dos cavallers que portaven els cordons de l'estendard.

Vuit soldats armats, del regiment de la reina, rodejaren el tabernacle i tota la processó es dirigí a l'església parroquial, alçat, sostingut per vuit columnes amb dos arcs, per als músics i els cantaires que ocupava tota l'amplada de la nau central.

Les celebracions dels primers quatre dies de setembre consistien en solemnes oficis, amb música i sermó.

A partir del dia 5, les festes foren més lluïdes. El dia 5 les festes eren organitzades per Pau Farguell. L'ofici el presidí el Rvd. Domènec Guix, resident de la Comunitat, i predicà el PP. Francesc-Joan Tomàs, religiós del convent de la Mercè.

En aquesta nit, en eixir de l'església es començaren les lluminàries per tot el poble, i a la plaça Cremada es va fer la Patum, igual que la vigília de Corpus, amb el Tabal, Mulassa, Gegants i Diables. Es passà per tota la vila, tirant fuets a totes les places i carrers acostumats.

Acabada la Patum hi hagué música a la plaça de la Mercè (avui plaça de St. Joan).

La plaça de la Mercè era ornamentada de la següent manera: representava un espaiós jardí, voltat d'arcs de boix i pins en forma de galeria; en cada un d'ells penjava un fanal de vidre. Sobre d'aquests arcs, entre la casa Pastor i de Giblé, s'hi muntà un gran empostissat per a la música; es cobrí tota la part frontal amb cornucòpies i miralls. Al

*Trasiplantatio Rose in Texico
Drama, alegorico a la tras-
lacion de Nuestra Señora de Gu-
xato a su Santuario.
La letra Compuesta por Don Raymundo
de Toza, y la Musica por el Maestro
de Capilla de la Misma Villa
Don Vicente Alsina Diacono, el
año 1795, a 8 de Setre.*

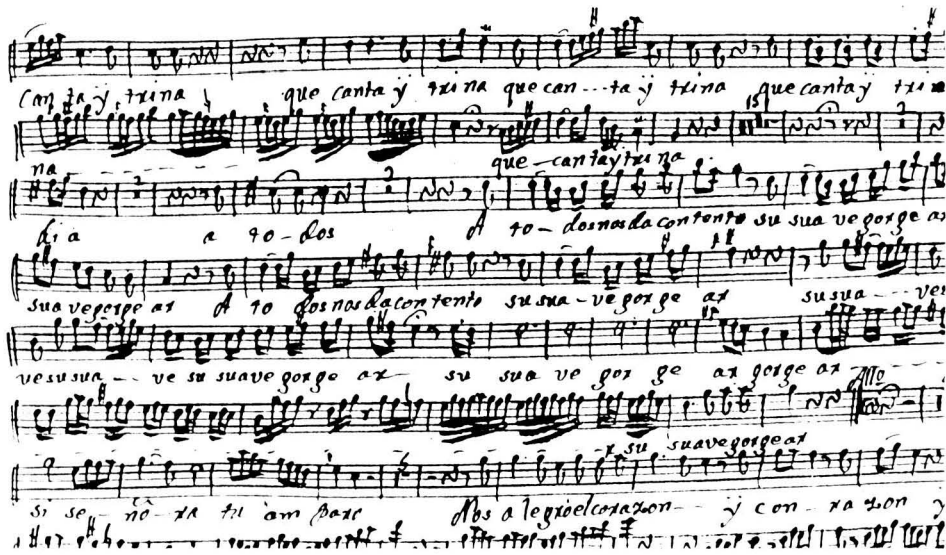
Aquesta composició de Vicente Alsina ha estat recuperada per l'Àmbit de Recerques del Berguedà en motiu d'aquest número. Properament se'n farà un detallat estudi.

centre del jardí hi havia una font amb molts jocs d'aigua, el principal dels qual sortia d'una fanal encès. Al davant hi havia una imatge de la Maredeu de la Mercè, posada sobre una columna il·luminada. tot això ho dirigí l'enginyer Josep Pellicer i els qui l'Ajuntament havia elegit per al barri del Raval.

El dia 6, abans de començar i després del solemne ofici, hi hagué bulla, i a la tarda, a les cinc la solemne processó de la parroquial: hi anaven el gran Tabal, Turcs i Cavallets, Diables, Gegants, Mulassa, l'Àliga, St. Miquel, i les banderes i estendarts dels gremis, per ordre d'antiguitat. Seguien els militars, cavallers, fadrins i menestrals amb atxes enceses i les dues comunitats religioses amb llurs creus. Seguidament el governador interí de la Plaça, el tinent coronel Dn. Josep Corbalán, acompanyat de tota la plana major, que portava l'estendard de la Verge. Seguia la Comunitat de preveres, amb els xixells. Al mig d'aquests hi anaven moltes criatures ricament vestides d'àngel, portant un escut amb atributs de la Verge. Al centre hi

anaven els músics i cantaires, els quals s'alternaven amb les comunitats. Seguien els obrers del Santuari, Anton de Senaspleda i Carles de Vilardaga. Cloent la processó el grup que portava la maredeu sobre d'un tabernacle daurat, cobert amb domàs carmesí, voltada d'un arc trellat amb flors i riques garlandes. La Verge portava un vestit nou de llama de plata, brodat en or i pedreria, amb una guarnició esmaltada de pedreria; aquest ric vestit fou pagat per algunes senyores devotes. Els prohoms portaven el tàlem, darrera del qual anava l'Ajuntament, presidit per l'alcalde Jeroni Servent, uns dels més singulars devots i promotor de les festes; seguia un piquet d'artillers per evitar la confusió que podia haver-hi, a causa de la moltíssima gent que hi havia acudit.

Tots els carrers per on passava la processó eren adornat de rames, els balcons i finestres coberts de tapisseria, domasos i robes vistoses. Els carrers de la Pietat i el d'Anton Camps eren coberts, en forma d'envelat, per indians. On es llüiren més fou a la plaça Major: un

magnífic altar, molt il·luminat, representava la trobada de la Verge de Queralt. Quan la imatge passà per davant, es despreguà un núvol, amb un noi vestit d'àngel, que es posà als peus de la Verge i cantà una bella cançó, acompanyat de l'orquestra. Quan acabà, s'acomiadà de la Verge, a l'ensens que li presentava un ram de flors i s'unien amb ells altres angelets que l'acompanyaren a l'església. Deixaren els fidels tan enternits que a més d'un li caigueren les llàgrimes.

Acabada la processó i la funció de l'octavari, l'Ajuntament, militars i persones distingides van prendre seient en els bancs de la plaça Cremada per presenciar l'antiquíssim divertiment de la Patum. La Mulassa i els diables saltaren amb foc doble.

Al vespre d'aquest dia, entre les 9 i les 11, hi hagué música a la plaça Major.

El dia 7 seguiren els oficis religiosos, però la pluja impedí la música que hi havia d'haver a la plaça Cremada.

Aquesta plaça estava guarnida així: Consistia en un altar situat entre les cases Farguell i Puig, a l'extrem de la plaça, col·locat sobre un arc, per sota del qual havia de passar la gent. Formava un pavelló blanc, guarnit de verd i cortinatges carmesins, flanquejat d'un galó de plata. Al pavelló hi havia la imatge de la Verge, amb el tabernacle daurat, amb el pastor i el bou. Aquest retaule era coronat per tres gran gerros de flors, i a cada costat robes de color carmesí platajades, que penjaven dels primers balcons. A unes distàncies prominentment tocaven les campanes de totes les esglésies. La imatge es col·locà a d'altar major, que era molt il·luminat, i es cantà un solemne ofici en el qual predicà el Revd. Albert Homs, de Sant Francesc.

L'Ajuntament va ordenar la custòdia de la imatge de la Mare de Déu els dotze dies següents, la qual havia de ser feta per persones notables de la vila, residents de la Comunitat i senyores del poble, per torns, i des de les sis del matí a les sis de la tarda.

Celebracions dels primers dies d'estada de la imatge a Berga, i pregàries per haver sorgit una epidèmia de febres

Els dotze primers dies en què la imatge fou a la parroquia es feren un reguitzell de cerimònies, processons, oficis, rosaris, pagades per l'Ajuntament, barris i devots.

A finals de novembre i principis de desembre de 1793 van aparèixer, a Berga, unes febres molt contagioses, que causaven moltes baixes entre la població. Davant d'això l'Ajuntament va resoldre que el primer diumenge immediat es fes una solemne festa a la Mare de Déu de Queralt, amb processó per tota la vila, portant la seva imatge, a fi d'aconseguir la desaparició d'aquelles malalties que afligien la població.

El document ens diu que la processó fou molt concorreguda i testifica que cessaren aquelles greus malalties, i gairebé tots els que es trobaven malalts es posaren bons, inclús aquells que no tenien cap esperança de vida; es va atribuir a la bondat i misericòrdia de la Verge.

Per acabar d'allunyar les febres, l'Ajuntament, per consell dels metges, manà que es fessin focs d'herbes oloroses i saludables per les places i carrers, i així dulcificar les aigües. Malgrat aquestes mesures, al mes de gener del 1794 l'epidèmia rebrotà altra vegada, encara

que amb menys violència. Es repetiren els oficis i processons a la Mare de Déu.

Retorn de la imatge al Santuari.

Passat el perill de la invasió, l'11 d'agost de 1795 (1), l'Ajuntament, amb el consell dels Jurats de la Comunitat i el dels cavallers i prohoms de la vila, decideix que el dia 8 de setembre es retorni la imatge a Queralt. Aquest retorn fou precedit de vuit dies de festes en honor de la Mare de Déu, en acció de gràcies per haver lliurat la vila de la invasió de les tropes franceses.

Per organitzar les festes es creà una comissió formada per dos Jurats de la Comunitat, Francesc Anglarill i Manuel Pasola, preveres, i els senyors Ramon de Tord, Anton M. Pastor, Marià de Gironella, Pau Farguell; els obrers de Queralt, Anton de Sanaspleda i Carles de Vilardaga, el metge Joan Sastre, i els capitans de la Gala d'aquell any, Revd. Francesc Serra, Dr. Anton Sastre, Climent Florejachs, Eudald Santamaria i Josep Farriols.

A fi de poder pagar les despeses de les festes, senyors de l'Ajuntament i responsables de les festes passaren a recollir diners per tota la vila. Es recaptaren caritats extraordinàries, i molts de rics donaven una doble de quatre a part de comprometre's a pagar el que faltés.

Per anunciar les festes es posà un cartell a la plaça Major, on s'avisava els forasters a participar de les solemnes festes.

El dia 30 d'agost, a les 12 del migdia, sortí el Tabal de la Patum i l'orquestra, per tota la vila, anunciant les solemnitats que es farien en honor de Maria Sma.

Per donar més relleu a les festes s'ornamentaren l'església parroquial i les places Cremada, Major i de la Mercè.

L'ornamentació de la parroquial. Durant els dies 29, 30 i 31 d'agost, un seguit de voluntaris es dedicà a netejar i ornamentar l'església: posaren els llenços de la festivitat de Corpus; l'altar major es cobrí amb una singular perspectiva del santuari de Queralt; la imatge es col·locà sobre un núvol, rodejat d'uns grans raigs platejats, en relleu, i amb estrelles als extrems, sobre un arc iris transparent de setze pams de circumferència, símbol de la pau. Més amunt hi havia un àngel a punt d'embeinar l'espasa, en senyal

que la Divina Justícia estava satisfeta de la intercessió de la Mare; al peu de l'arc i a la dreta hi havia una representació de la troballa, i a l'esquerra una matrona recolzada en una columna, amb un braçer d'encens als peus, en demostració de la ferma esperança que els berguedans han tingut sempre en la seva patrona. Al centre de l'altar hi havia representada la vila de Berga, amb el castells, fonts i la muntanya de Queralt. Tancava tot aquest retaule un altre arc iris més petit, amb alguns núvols que s'anaven fonent.

Per no destorbar el pas de la gent, davant del cor, es va fer un empostissat porcionades, unes cornucòpies al·lusives a l'antic divertiment de la Patum, amb la figura corresponent sobre cada una d'elles. Sobre la cornisa d'on penjaven les robes s'hi col·locaren vuit estàtues grans, al·lusives a altres tantes virtuts. A uns sis pams vers al centre de la plaça hi havia uns arcs d'uns catorze pams d'alt, amb cornisa a sobre; al ferm de cada pilar hi havia una atxa encesa, i al mig una multitud de ciris. Arribà la nit, i encara no havien acabat d'encendre la lluminària, es posà a ploure tant, que el públic no pogué gaudir ni dels ornaments ni de la música d'aquell dia.

La pluja impedí que el dia 8 es traslladés la imatge a Queralt, acte que s'ajornà per al dia següent.

El dia 9, a dos quarts de cinc de la matinada, es cantà un ofici, i a conti-

nuació, a les cinc, s'inicià la processó de retorn de la imatge. La processó hagué de variar el seu recorregut inicial a causa de la gran quantitat de fang que hi havia en algun dels camis per on havia de passar inicialment.

En arribar al Santuari, es repetí la cerimònia de reconeixement de la imatge que s'havia fet el 23 d'octubre de 1793, abans de ser baixada a Berga. Després de reconeguda, es firmaren els documents de retorn.

Seguiren un «Te Deum» i un solemne ofici, i la processó retornà a Berga.

La imatge de la Mare de Déu de Queralt restaria al Santuari fins l'any 1809, en què fou altra vegada davallada a Berga, en motiu de la Guerra del Francès, i de la pesta que s'havia declarat ⚡

traslació de M.S de Queralt a su Santuario. letra compuesta por Don Raymundo L.M.D. Tord. Música por el maestro de Capilla de la misma villa, Revd. Vicente Alsina, diácono. A 8 de septiembre de 1795.

DOCUMENTACIÓ

Arxiu Municipal de Berga

1. Davallament de la Maradédéu de Queralt a Berga, per perill de guerra. Llibre 46, folis 234-238.
2. «Relació de la reconquesta de la Cerdaña y de las rogativas ques practicaren per lo felis exit de las armas cat., com de las haccions qe. la Vila de Berga Executá, antes de restituirla a son Santuari.» Llibre 13, folis 55-61.
3. «Relacio de las Solemnitats que se executaren en la translacio de la SSma. Imatge de NS. de Queralt a la Vila de Berga des del die 23 octubre de 1793, fins al 9 de setembre de 1795». Llibre 13, folis 46-54.

NOTES

1. Cal fer referència, aquí, d'un Oratori compost en motiu de la tornada de la Mare de Déu de Queralt, el 1795. L'original es troba a la Biblioteca de Catalunya. Lamentem no haver-lo pogut tenir abans per fer-ne una crítica, des del punt de vista musical. Esperem poder-la tenir per una altra ocasió.

El títol de l'Oratori és: «Quasi plantatio rosae in Jherico». Drama alegórico a la

BIBLIOGRAFIA

- ARMENGOU I FELIU, Josep. *El Santuari de la Mare de Déu de Queralt*. Ed. Montblanch. Granollers, 1971.
- FONTANA, Josep. *La fi de l'Antic Règim i la Industrialització*. Història de Catalunya, volum V. Edicions 62. Barcelona, 1988.

M. Dolors Santandreu i Soler

D.A.R.S.A.

DISTRIBUÏDORA D'ACCESSORIS I RECANVIS, S.A.

MANRESA

CRA. DE VIC, 10 i 18
TELS. 872 13 12
872 29 24

BERGA

GRAN VIA, 25
TEL. 821 05 86

IGUALADA

PASSEIG VERDAGUER, 100
TEL. 804 33 01